

recensioner

Sveriges Nationalatlas (2011) *Jordbruk och skogsbruk i Sverige sedan år 1900 – en kartografisk beskrivning*, temaredaktör Ulf Jansson, temavärd Kungl. Skogs- och Lantbruksakademien, Norstedts, Stockholm. ISBN: 978-91-87760-59-4, 232 sidor, storformat, inbunden.

De areella näringarnas förändring under det senaste seklet har varit en central del i samhällsutvecklingen. Här har vi nu fått ytterligare ett band i Nationalatlasen som ger uttryck för dessa förhållanden. Som geograf kan man inte annat än njuta av framställningen med dess rika komplettering av texten med mängder av illustrativa kartor och foton. Det är en ren fröjd att se all denna samlade kunskap framställd på ett så lättillgängligt och tilltalande sätt.

Att näringarna uppmärksammats kartografiskt under det senaste seklet är emellertid inget nytt. Redan 1909 kom en magnifik foliant ut med kartor om det svenska jordbruket. Det nära sju kilo tunga verket bekostades genom en donation av gödselkungen Moritz Fraenckel. Hans donation har också varit med och finansierat det här aktuella bandet av Nationalatlasen. I slutet av 1930-talet kom en jordbruksatlas ut, och under perioden 1953 till 1971 gav Svenska Sällskapet för Antropologi och Geografi (SSAG) ut Atlas över Sverige med kartor och texter om bland annat jordbruket och skogsbruket. Även inom Nationalatlasen har näringarna tidigare fått sin presentation med egna band – skogen (1990) och jordbruket (1992).

I föreliggande verk möter vi inledningsvis avsnittet "Ett dramatiskt århundrade." Med detta anslag fångas läsaren i atlasens tema; de omfattande förändringarna över tid och

rum i jordbrukets och skogsbrukets struktur och produktion. Det är också dessa förändringar som motiverar det här aktuella bandet, så i tiden nära andra presentationer. Den fortsatta forskningen har dessutom gett skäl till återkommande presentationer.

Vi får del av de varierande naturliga förutsättningarna för areell produktion i vårt land och alla andra orsaker till skillnader och förändringar inom näringarna, alltifrån fastighetspriser, markanvändning, företagsstruktur, ägandestruktur, teknik- och produktionsförhållanden, befolknings- och bebyggelseförhållanden, förädlingsindustrin och allt annat som hör näringarna till. Vi får även värdefulla källkritiska inblickar där olika typer av rumsliga förändringar i redovisningsenheter försvarar jämförelser över tid och rum. För skogen och skogsbruket är den nationella Riksskogstaxeringen sedan tidigt 20-tal av särskilt stort värde.

Texten flyter bra och lockar till fortsatt läsning. Men bandets essens är ändå alla kartor som på ett så effektivt sätt ger oss den viktiga rumsliga dimensionen i förändringarna. Det är väl värt att ägna god tid åt dessa kartor! Men här finns även ett stort antal foton med proveniens vad avser såväl plats som tidpunkt och i förekommande fall även människor – sådant som ger ytterligare "färg" åt en framställning. I slutet av bandet får vi med hjälp av regionala exempel värdefull kunskap om förändringar i kulturlandskapet med avseende på bebyggelse, markanvändning, fastighetsindelning etc.

Men bandet ger även kunskap om andra landskapspåverkande verksamheter, tex renskötsel, viltvård och jakt, natur- och kulturmiljövård och utvecklingen av fritidshus. Som vanligt finns ett bra sakregister.

I ett verk med så vittfamnande innehåll kan disposition och fokus alltid diskuteras. Men dispositionen är logisk och fungerar bra. Innehållsligt täcker bandet ett outsinligt stoff där redaktionens viktigaste uppgift har varit att sovra bland alla tänkbara källor och aspekter. Intressant hade t ex varit att få veta ännu mer om konsekvenserna för företagsstruktur, markanvändning och landskapsförändring av övergången från ett avreglerat svensk jordbruk 1991 till anpassningen 1995 till EU där marknadsreglering har kombinerats med struktur-, regional- respektive miljöpolitiska insatser. Men detta och andra

önskningsväger lätt när man betraktar det goda samlade resultatet. Temaredaktören, geografen Ulf Jansson och alla medverkande är att gratulera till ett verk av bestående värde.

Avslutningsvis kan jag konstatera att detta band är en utmärkt källa till kunskap om det inom geografiämnet centrala landskapsbegreppet. Geografins rumsliga koncept ger oss här en förståelse för de tidigare och nu pågående landskapsförändringarna i vårt land, ut- anför städer och tätorter.

Peter Östman

mottagna böcker

David O Kronlid (red) (2010) *Klimatdidaktik. Att undervisa för framtiden*, Liber, Stockholm. (189 sidor)

Jan Nyström & Lennart Tonell (2012) *Planeringens grunder. En översikt*, tredje utgåvan, Studentlitteratur, Lund. (341 sidor)

Vill du recensera dessa böcker eller annan litteratur inom geografi- och/eller utbildningsområdet för Geografiska Notiser? Hör i så fall av dig till recensitionsredaktör Karin Wakeham (mejl: karin.wakeham@liu.se, telefon: 0704 36 62 69).

Notiser, fortsättning från sid 2

inventeringen år 2010 av förbundets handlingar visade det sig att en hel del handlingar och böcker försvunnit, vilket försvårat arbetet med att ordna arkivet. Det har också varit svårt att organisera det befintliga materialet efter rubriker och tidigare utgallring har inte gjorts efter de principer som normalt gäller. Förhoppningen är nu dels att förbundets handlingar enklare ska kunna arkiveras för framtiden, dels att den historia som Geografiska Förbundet representerar ska vara tillgänglig för dem som vill ta del av den. Geografiska Förbundets utveckling, liksom andra förenings, är en spegel av sin sam-

tid och kanske därför också intressant i vidare sammanhang.

Syftet med Geografiska Förbundet är att främja unga geografistuderande samt att sprida geografisk kunskap genom föredrag, exkursioner och andra arrangemang. Geografiska förbundet delar också ut ett stipendium om 10 000 kronor årligen till en eller två lovande geografistuderande för studieresor. Stipendiet utlyses vanligen i december. Läs mer om verksamheten på www.geof.se

Enligt uppdrag
Bo Englund